

Asia: VN/16052/2021

Kulttuurin tulevaisuustyöryhmän raportti

Lausunnonantajan lausunto

Miten työryhmän raportti onnistuu sanoittamaan ja viestimään kulttuurialan tilannetta ja kehittämishaasteita alan jälleenrakennuksen ja vahvistamisen tarve huomioiden?

Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän raportti toimenpide-ehdotuksineen seuraavalle hallituskaudelle on kokonaisuudessaan erittäin ansiokas. Raportti tiivistää kulttuurialan monimuotoiset haasteet ja ratkaisuehdotukset ymmärrettävään sekä selkeään, muistilistatyyppiseen muotoon, jonka toimeenpanoa on helppoa seurata. Toimenpide-ehdotusten osion jakautuminen toimenpide-ehdotukseen ja sen vastuu- sekä rahoitustahoihin on hyvä-

Etelä-Pohjanmaan liitto ehdottaa, että julkaisun alkuun lisättäisiin määritelmä luovista aloista: jotta tulevaisuustyöryhmän sanomaa voidaan laajasti viedä eteenpäin, on myös luovia aloja syvällisemmin – tai lähes ollenkaan – tuntemattomille pystyttävä sanoittamaan, miten laajasta käsitteestä on kyse. Osassa raporttia käytetään myös sanapareja ”kulttuuri- ja luovat alat” sekä ”taide- ja kulttuurialat”, joten määritelmien avaaminen on tärkeää.

Tulevaisuustyöryhmä huomioi koronan murskaavat vaikutukset kulttuurialalle, mutta muistuttaa asenteellisten, rahoituksellisten, rakenteellisten ja toimintakulttuuria koskevien vaikutusten kasaantuneen. Raportin sanoin on syytä muistaa, että: ”Jälleenrakennuksen ajasta tulee pitkä”. Nyt on toimittava. Työryhmän kärkiehdotus kulttuuribudjetin kasvattamisesta yhteen prosenttiin valtion talousarviossa on kaikin puolin kannatettava.

Mitkä raportin toimenpide-esityksistä ovat mielestänne kaikkein tärkeimmät ja kiireellisimmät toteuttaa (max 5)?

1. Taiteen ja kulttuurin rahoitus nostetaan valtion talousarviossa yhteen prosenttiin kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin).
2. Vahvistetaan kulttuurialan tilasto- ja tietoperustaa sekä alan vaikuttavuuteen liittyvää monialaista tutkimusta.

3. Valtio osoittaa kuntien kulttuuritoiminnan tueksi kohdennettua valtionavustusrahoitusta yhdenvertaisuuden turvaamiseksi (kulttuuriosallistumisen tasa-arvoraha) valtakunnallisten ja alueellisten kehittämistehtävien lisäksi.

4. Palkkatyön, yrittäjyyden ja muiden tulomuotojen yhteensovittamista helpotetaan. Sivu- ja päätoimisen yrittäjyyden käsitteet selkeytetään. Freelancertyön erityispiirteitten tunnistamista ja osaamista vahvistetaan työvoimahallinnon ohjeistuksissa, tulkinnoissa ja ratkaisukäytännöissä, ja tämä tarve huomioidaan myös toteutettaessa TE-palvelujen siirto kuntiin.

5. Vapaiden taiteilijoiden ei-työsuhteinen eläketurva siirretään kokonaisuudessaan maatalousyrittäjien eläkelain piiriin ja vakuutetaan Melassa. Pitkän aikavälin ratkaisuna kokeillaan yhdistelmävakuuttamisen mahdollisuutta.

Miten voidaan mielestänne vaikuttaa siihen, että työryhmän viestit tulevat huomioiduiksi ja esitykset toteutetuiksi mahdollisimman hyvin seuraavalla hallituskaudella?

Katsomme, että työryhmän raportin luvun 1. toimenpide-ehdotukset pitävät sisällään vastauksen tähän kysymykseen valtionhallinnon osalta: hallituksen on annettava kulttuuripoliittinen selonteko eduskunnalle vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella. Selvitys tulee huomioimaan myös työryhmän esitykset.

Lisäksi on ratkaistava kulttuurin ja luovien alojen edistämiseen liittyvät, hallinnonalat ylittävät haasteet mm. perustamalla 1) kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevä ministeriryhmä, ja 2) vaikutusvaltainen neuvotteleva, aloitteita, linjauksia ja seurantaa tekevä elin, jossa on edustajat kulttuurin ja luovien alojen kannalta keskeisistä ministeriöistä sekä toimijoista.

Paitsi että työryhmän esitykset huomioidaan valtionhallinnon tasolla hallinnonalojen rajat ylittäen, on myös kulttuuri- ja luovien alojen viestittävä itse vaikuttavasti.

Lukukohtaiset kommentit

Luku 1: Annamme kulttuurillemme sille kuuluvan arvostuksen.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Luku 1. nojaa tukevasti muun muassa kahden kyselyn tuloksiin. Kulttuurin julkisesta rahoituksesta missä tahansa taholla keskusteltaessa onkin syytä huomioida Suomen kulttuurirahaston teettämän kansalaisten kulttuurisuhdetta koskevan kyselyn tulos: myös kulttuuria aktiiveja vähemmän kuluttavat tai harrastavat kannattavat laajasti kulttuurin julkista rahoittamista. Tulos on tärkeä myös kuntatasolla kulttuuribudjeteista keskusteltaessa.

Toimenpide-esitys kulttuuri- ja luovia aloja käsittelevästä ministeriryhmästä on erinomainen. Kannatamme myös vaikutusvaltaisen, neuvottelevan, aloitteita, linjauksia ja seurantaa tekevän elimen perustamista.

Luku 2: Kasvatamme hyvinvointiamme investoimalla kulttuuriin.

Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Taiteen ja kulttuurin rahoituksen nostaminen yhteen prosenttiin valtion talousarviossa kaikista talousarvion menoista vuoteen 2027 mennessä (taiteen perusopetusmenojen kanssa 1,15 prosenttiin) on ensiarvoisen tärkeää. Rahoituksen nosto on samalla vahva signaali paitsi kulttuuri- ja luovan alan toimijoille myös kuntiin ja kansalaisille.

Monikanavaisen rahoituksen kasvattaminen kulttuuri- ja luovien alojen kehittämisessä on tärkeää, samoin niin valtion ja kuntien kuin muiden toimijoiden (säätöiden, maakuntien, kehitysyhtiöiden) yhteistyön lisääminen. Hyvä ja kannatettava huomio on myös yksityisiä henkilöitä koskevan yksityisten lahjoitusten verovähennysoikeuden laajentaminen tieteestä taiteeseen.

**Luku 3: Tuemme tekijöitä ja vahvistamme samalla talouttamme.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Luku 3. kiinnittää syystä huomiota digitalisoitumiskehityksen haasteeseen: kulttuurisisältöjen tekijöiden riittämättömiin jakelukorvauksiin. Toimenpide-esityksissä on syytä lyhenteet auki tekijänoikeuksia sääntelevä DSM-direktiivin ja EU:n audiovisuaalisia mediapalveluja koskeva AVMS-direktiivin osalta.

Pidämme erittäin tärkeänä esitystä kulttuurialan osaamispuheen vahvistamisesta kaikilla koulutuksen aloilla. Niin ikään ehdotuksessa mainitut opinnot aina yhteiskuntataidoista yritys- ja yhteisötalouteen ovat elintärkeitä tietoja ja taitoja. Kulttuurialojen koulutuksen toimenpideohjelma tiivistää tarpeet ja näyttää yhtenäiset suuntaviivat kulttuurialan koulutukselle kaikkialla Suomessa.

**Luku 4: Teemme tarvittavat rakenteelliset uudistukset freelancereiden työskentelyolosuhteiden parantamiseksi.
Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.**

Eryteisesti luovien alojen freelancereiden ongelmallista asemaa sosiaaliturva- ja työlainsäädännössä on käsitelty raportissa erinomaisesti. Toimenpide-ehdotuksien osalta pyydämme kiinnittämään huomiota varsinkin kahteen kohtaan. Ensinnä, valtio ja kunnat tulee sitouttaa reilun taiteen periaatteisiin. Kunnille tulisi kuitenkin tarjota koulutusta reilun taiteen periaatteista. Nostettakoon esimerkiksi Taiteen edistämiskeskuksen kampanja Reilun taiteen manifesti: sisältö on erinomainen, mutta siitä ei viestitty tietojemme mukaan juurikaan kuntiin päin, vaan tieto on pikemminkin osunut silmiin sattumalta.

TE-palveluiden siirto kuntiin tulee olemaan merkittävä muutos. Jo nyt freelancertyön erityispiirteiden tunnistamisessa on ollut työvoimahallinnon puolella haasteita. Mikäli aidosti halutaan, että freelancerit pystytään ottamaan huomioon paremmin työvoimahallinnon ohjeistuksissa, tulkinnoissa ja ratkaisukäytännöissä, on TE-palveluita järjestäviin kuntiin tarjottava konkreettista tukea ja runsaasti neuvontaa. Kannamme huolta alueiden välisistä eroista: tukea on tarjottava myös niille alueille, joilla asuu ja työskentelee muuta Suomea vähemmän luovien alojen freelancereita.

Vapaiden taiteilijoiden ei-työsuhteisen eläketurvan siirtäminen maatalousyrittäjien eläkelain piiriin ja vakuuttaminen Melassa ovat niin ikään kiireellistä toteutusta vaativa toimenpide-esitys.

Luku 5: Tarjoamme kaikille suomalaisille tasavertaiset mahdollisuudet nauttia kulttuurista. Mahdolliset huomionne lukuun ja sen toimenpide-esityksiin.

Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmän raportin luku 5. on erittäin tärkeä. Kulttuuristen oikeuksien tasavertaisen toteutumisen eteen on vielä paljon tehtävää. Työryhmän esitys kulttuuriosallistumisen tasa-arvorahasta kunnille on uraauurtava oivallus ja lämpimästi kannatettava ehdotus. Mikäli toimenpidettä lähdetään valmistelemaan, olisi tärkeää ottaa maakunnat tai ainakin maakuntien tuoma alueiden näkökulma mukaan keskusteluun. Etelä-Pohjanmaan liitto osallistuu mielellään kulttuuriosallistumisen tasa-arvorahan kehitystyöhön.

Kulttuuriosallistumisen tasa-arvoraha tukisi toimenpiteenä yhdenvertaisuutta kuntien kulttuuritoiminnassa valtakunnallisten ja alueellisten kehittämistehtävien ohella. Kehittämistehtävien osalta olisi syytä pohtia, olisiko niiden anti vaikuttavampi, mikäli kehittämisteemoja jaettaisiin alueellisesti ja kahta vuotta pidemmäksi aikaa, kuten esimerkiksi kirjastoalalla on tehty. Tähän saakka toteutettujen ja toteutuksessa olevien kehittämistehtävien teemat ovat osittain päällekkäiset.

Hyvinvointi- ja terveystietoisuus tullaan toivottavasti hyödyntämään niin hyvinvointialueilla kuin kunnissa laajasti. Hyte-kertoimessa on 1 kpl kulttuurin indikaattoreita, mutta tulevaisuudessa toivottavasti useampia.

Koskela Maarit

Etelä-Pohjanmaan liitto - Lausunnon ovat valmistelleet hallintojohtaja Jari Iso-Koivisto, kulttuuripäällikkö Hanna Hangasluoma ja kehittämisasiantuntija Marika Puntala.